

eksten wor-
oi gaan en
men, dat
rt die belij-
valt in die
ardige men-
an zich er
er, herinner
r heerscht.
od en Zijn
zonders ge-

l lang ver-
d van belij-
st de wereld
r, moet be-
n gelegd.
C. B.

VEN

Haitjema.

ldiging, die
in het slot
Men zou er
er — ietwat
al wat mee,

prof. Haitje-
heeft belast
en hem ge-
lan zóó, dat
ft opgesteld,
lusies trekt.
t zijn hoog-
elt, en hoop,
rt, te boven
et van den
and, en van

ich uit even-
s het geval,
het betoog
dan heeft
t heeft hij
te gronden,
nneer. Maar
k wezen, als
gecontroleerd
het evengoed

van R. niet

lijk man is;
echter weer

oor een heel
in de porte-
schrift Nieu-
in die van

lijk niets, te
et over loopt,
nonnikenwerk
ma — helaas
weer verbergt
Theologische

r beweringen.
r zichzelf. De
a vóór uit-ge-
c zal ik mijn
n den ridder
ot geen pages
ust en zonder
an dhr van R.
ema mij nood-

onder b. word
zóó vurig den
der al te ruw
jema het zelf
den, maar nu
t zeggen: dat
b schuldig ge-
leelijk woord.
ierop neer: op
en „Nee“
n. Toen ik dit
e enkele woor-
ij daarom niet
en de citaten
kt) toch al te

lksdebaters (ik
doelen) maakt
nu grooten op-
den betekenis-

volle dingen weg: dat is dus een mystificatie. De Heer van R. zal later wel begrijpen, dat iemand, die, door stippeltjes (...) te plaatsen, zelf aan geeft, dat hij een passage weglaat, niet aan mystificaties doet.¹⁾

Maar komaan, we zouden op den heer van R. niet boos worden immers? Laat ons liever vragen, welke gewichtige passage hij dan door mij „overgeslagen“ acht. Het komt hierop neer: ik had ook moeten citeren dezen zin van Calvijn (ik volg de vertaling van den heer van R., al is ze dan ook onjuist):

„omdat Paulus dit vermogen (om te onderscheiden) niet over alle dingen uitstrekt, alsof allen, die door Gods Geest zijn wedergeboren in geen enkele dwaling meer kunnen vervallen: maar hij wil eenvoudig uitdrukken, dat het vleeschelijk inzicht in de dingen van het geloof van geenerlei waarde is: dat de bevoegdheid om hierover te oordelen alleen bij den Geest Gods berust“.

Verbaasd vraag ik me af, hoe de ijver van den Heer van R. toch zóóver kan doorslaan. Is dit alles nu „overgeslagen“? Welneen; het staat zakelijk op dezelfde bladzijde van mijn boek. Letterlijk schreef ik zelf:

„Natuurlijk mag men niet vergeten — aldus gaat Calvijn verder — dat dit voorrecht van den geestelijken mensch niet in zijn persoon zijn oorzaak vindt, maar aan het Woord Gods te danken is“.

En, een stap verder gaande, herinnerde ik eraan, dat volgens Calvijn

„de geloovige nog telkens grove onwetendheid heeft en gevaar loopt, tot dwaling te vervallen“.

en ook daaraan, dat de geestelijke mensch slechts naar de mate van zijn geestelijke gaven de geestelijke dingen onderscheidt. Daarin ligt dan toch zeker wel duidelijk opgesloten, dat hij, d.w.z. die geestelijke, wedergeboren, mensch, hier op aarde in den tijd nooit de volkomenheid bereikt?

Dit alles heeft met „overslaan“ en met „mystificaties“ niets te maken. Het slaat niet eens in. Ik gaf trouwens meer dan één latijnsch en fransch citaat van Calvijn, waarin hetzelfde staat, als waarop de Heer van R. „overgelukkig, nu den vinger legt.“ En met nadruk wees ik er op, dat

„de zelfucht en de voortdurende, immer weerkerende confrontatie van onze gevonden resultaten met 't Woord zelf, door Calvijn... in geen en deele wordt verworpen of overbodig geacht“ (bl. 275).

Gelijk ik dan ook (blz. 295) nadrukkelijk erkende den plicht van „verwijzing naar den auctor primarius“, den allereersten Werker en Auteur, onzer geloofskennis: God.

Hiermede heb ik dan afgehandeld het éne geval van mijn schrikkelijke overtreding: belangrijke passages uit Calvijn zomaar weglaten...

En wie het bovenstaande met aandacht gevolgd heeft, haalt dan vervolgens ook zijn schouders op, als de Heer van R. met het andere door hem ontdekte geval voor den dag komt. Hij klaagt, dat ik er niet op gewezen heb, dat volgens Paulus,

„alleen de Geest Gods Zichzelf kent en het Zijn taak is, het Zijne te onderscheiden van wat niet uit Hem is“.

Ik heb — naar het heet — dit „eerste stuk in Calvijn's gedachten over de geloofskennis overgeslagen“, en dat is zelfs fataal geworden, aldus de Heer van R.

Hier is alweer dat populaire argumenteeren van volksdebaters: de tegenstander had dit en dat ook nog moeten zeggen; maar nu hij het „oversloeg“, nu is het niets met hem gedaan.

Maar de Heer van R. verspilt zijn energie aan nuttelooheden. Hij had evengoed kunnen klagen, dat ds. Schilder het verhaal van Haman en Mordechai, of welk ander willekeurige verhaal ge maar wilt, heeft „overgeslagen“. Want

a. Ik sprak daar niet zoo breed over, omdat het niets met de kwestie te maken heeft. De kwestie is niet, of de geloofskennis van Gods Geest tot ons komt, maar wat het effect is van Gods openbaring in den mensch, de kerk, het ambt. Of de Geest de logische denkweisen verbreekt! Daarover gaat het!

Deze teruggang VAN den strijd over het effect van Gods Geest in den wedergeboren mensch TOT het heel niet in geding zijnde vraagstuk, van den goddelijken oorsprong van het werk des Heiligen Geestes, is weer de „fatale“ probleemverschuiving, die prof. Haitjema zichzelf en zijn leerling maar niet belijdt.

b. Ik heb de boven geciteerde gedachte heel mijn betoog door ondersteld; zij staat overal te lezen; ze is voor een gereformeerde het a.b.c. Wonderbaarlijk, als iemand meent, dat wij dat nog ontdeken moeten!

c. Het is pure nonsens, hier mee aan te komen, nota bene, waar ik telkens en telkens wijs op de openbaring en haar absoluut karakter.

Dit is nu alles, wat dan betrekking heeft op mijn met cursieve letter aangekondigde zonde van „stukken uit Calvijn uit hun verband te rukken, gewichtige passages weg te laten of gewoonweg over tusschenzinnen of den zin bepalende woorden van Calvijn heen te lezen.“

Wel zoo.

Het valt moeilijk, beleefd te blijven tegenover een hoogleraar, die zóó zich „verweert“, en die een goedbedoelenden student zóó lichtvaardig voor zich uit doet gaan, dat de hoogleraar zelfs vergeten heeft, den student erop te wijzen, dat hij op een punt, waar zijn verdedigingspoort een scharnier krijgen moet, het tekstverband van Calvijn uiteengerukt, de passage zelf verkeerd vertaald, en zijn betoog eigenhandig omver geworpen heeft.²⁾

Ik kom nu tot hetgeen onder a. ter sprake kwam. Prof. H. zegt: ik heb nog meer van den Heer van R. in portefeuille. En stelt dan in uitzicht, dat ook die rest nog gepubliceerd kan worden.

Natuurlijk moet prof. H. het zelf weten; maar ik zou zeggen: laat hem maar niet verder gaan, want, — en nu kom ik naar hetgeen onder d. gezegd is — want:

d. al wat de Heer van R. nog verder opmerkt, is tijdverspilling, omdat het niets te maken heeft met de kwestie, die aan de orde is, en prof. Haitjema's probleemverschuiving — de jongste — al weer maskeert.

Dat zijn twee dingen dus.

Over die beide een kort woord.

1. De Heer van R. zet verder een heel gewichtige redeneering op, om te betoogen, dat toch altijd de Heilige Geest, en in laatste instantie deze alleen, Auteur is der geloofskennis — we zullen nu zijn fouten³⁾ maar verder laten lopen en hem lezen, zóóals hij het wel later zal leeren bedoelen —; hij betoogt voorts, dat de Heilige Geest Zijn recht uitoefent, de geloovigen leidt, regeert, en zulks dan van oogenblik tot oogenblik; dat niemand eigen rede volgen mag, doch dat wij den Geest moeten volgen; dat wij op dien weg telkens weer naar Christus en het Woord — de Heilige Schrift — terug moeten, enzovoort. Wij zijn dus „volstrekt op God Zelf aangewezen“, hangen volledig van God af. Aldus de Heer van R.

Men moet toch wel even letten op de tragedie, die hier voor onze oogen ligt. Daar tijgt nu in Groningen een student aan 't werk voor zijn hoogleraar, en sleept moeizaam citaten aan, om te betoogen, dat iets toch inderdaad waar is; — iets, wat ik zelf en al mijn collega's elken Zondag staan te preeken. Ik noem dat tragisch; — want er blijkt uit, dat niet alleen de Heer van R. de paradox niet begrijpt — al zijn levendige exclamaties van „wij leven in de paradox“ raken geen moment de kwestie of A = B is — maar ook de z.g. „neo-calvinisten“ niet begrijpt. Hij denkt natuurlijk, dat we allemaal halleluja-zingen, over onze wedergeboorte en haar geestelijke profijten. Och arme! Dat komt nu van al dat onwetenschappelijk en af en toe kwaadaardig gesol met den naam „neo-calvinisten“. De Heer van R. draagt uilen naar Athene: dit alles gelooven wij allen, en léeren het. Hoe zouden we anders kunnen preeken over Filippenzen 2:12 en 13? En over de verhouding tusschen God en schepsel? Zóó tragisch is de doordrivende redeneering van den Heer van R., om ons te verzekeren, wat wij niet betwijfelen, dat hij geheel en al over 'thoofd ziet, dat het bezwaar, dat onzerzijds tegen prof. Haitjema ingebracht wordt, juist hierin ligt, dat hij — als zijn vroegere redeneeringen consequent worden ingedacht en doorgedacht — te kort doet aan al de bovengenoemde geloofswaarheden, te kort doet aan haar vermaning en — vertroosting. Wij hebben juist tegen prof. H.'s redeneeringen, dat hij NIET positie kiest IN de openbaringsdaad van den Heiligen Geest, DOCH (denk!) aan zijn „via media“ TUSSEN de resultaten van menschelek denken (dus: anti-calvinistisch). Of — nóg een voorbeeld: als de Heer van R. zegt: „het steunen op een gave Gods, is abstractie van God, Godloochening“, dan antwoorden wij: kom maar eens bij de z.g. neo-calvinisten in de kerk. Ge zult hen dan nog sterker woord hooren spreken. Ze zeggen dan niet, dat het een „abstractie“, of „Godloochening“, doch dat het afgoderij is, als men steunt op de gave, en niet op den Gever.

Mensch, dat is de kwestie niet. Maar dit is de vraag: of de kerk, het ambt, de confessie, zóó leeg zijn, zóó arm, zóó ijdel, zóó van God verlaten in de aanneming („paradoxaal“), dat zij, DOOR de gave Gods niet eens „steunen“ kunnen op en door GOD. Het ontkennen van een gave Gods — OOK de gave van de voortgaande verlichting des Heiligen Geestes — dat is ondankbaarheid jegens God. En ook: afgoderij.

De Heer van R. heeft letterlijk voor niets gezwogen. Als hij zegt, dat ik in plaats van „Heilige Geest“ consequent „wedergeboorte“ lees, dan haal ik eenvoudig mijn schouders op. Ik heb duizendmaal geprekeerd en ook in „Tusschen Ja en Nee“ geschreven in precies anderen zin.

2. Daarom laat ik hem nu los, en eindig bij prof. Haitjema.

Ik heb dezen hoogleraar enkele dingen te zeggen. Prof. Haitjema heeft nu weer eens de heele kwestie verlegd.

Van zijn aanvankelijk zoo kras mogelijk gestelde beweringen over God, die de denkweisen

door de openbaring breekt en A met B identiek maakt — (ik herinner aan zijn stellige uitspraken betreffende de VAN GOD ZELF UITGAANDE „generering“ van de paradox) — is nu in heel dit lijvig betoog NIETS MEER OVERGEBLEVEN. Het „KENMERKENDE“ (let wel!) voor het „theologisch gebruik van de z.g. dialectische methode“ heet NU, „dat daarin tot uitdrukking komt de bewustheid van het oneindig-qualitatieve verschil tusschen God en den theologiseerenden mensch, zóóals hij in zijn existentie tegenover God is.“

Maar nu één van beide.

Dit is waar (m.a.w. hiermee is het „kenmerkende“ gezegd), maar dan is precies hetzelfde te zeggen van wat ik geloof en belijd; of het is niet waar; m.a.w. er zijn nog wel meer en andere dingen kenmerkend voor de „dialectische methode“, gelijk ze door prof. Haitjema tot nu toe aangeprezen werd.

En dit laatste is inderdaad zóó.

Dat God en de menselijke theoloog van beneden oneindig verschillen — dat is het strijdpunt niet. Dat is ook aan allen, die tot nu toe vóór Barth gereformeerd gesproken hebben, wel bekend. Wie spreekt er trouwens anders nog van „openbaring“ in gereformeerden zin, als hij dat niet meer gelooft?

Maar dit is tot nu toe de zonde der z.g. dialectische methode geweest, dat zij niet náást het oneindig qualitatieve verschil, tusschen God en Zijn getuigen óók tévens heeft beleiden de door souvereine (!) genade gewilde en gewerkte gemeenschap van God met Zijn getuigen, en deze idee consequent gehandhaafd. Haar uitgangspunt is en blijft: rationalistisch. Prof. Haitjema betoogt in dit verband letterlijk voor niets, dat God „Zijn Woord niet aan den mensch toevertrouwt, om er vrijelijk over te beschikken als over begripsmatige waarheid“. Wij hebben onzerzijds juist krachtens ditzelfde geloof betoogd, dat de beschikking, die Gods Woord over ons neemt, veel verder gaat, dan de dialectische methode zien kan.

In dit verband is het dan ook geen bloot toeval, doch een naklank van zijn (schijnbaar bij hem wankelend) Barthianisme, als prof. Haitjema schrijft over „den dialoog, die(n) de loquens Deus (Calvijn)“ — d.w.z. de sprekende God — „met den mensch wil houden in het groote oogenblik Zijner openbaring“. Even later heet het weer, „dat de (ze) niet-aanschouwelijke waarheid slechts in het hogere midden aanwezig is in het groote oogenblik van Gods tegenwoordig spreken; dogmatisch uitgedrukt: in het oogenblik, waarop de Heilige Geest, Die het alles neemt uit wat van Christus is, tegelijk spreker en hoorder is van Gods Woord“.

Wat zullen wij hiervan zeggen?

Alleen maar dit: het is geschreven aan den anderen kant, dan waar Calvijn staat. Allereerst moet Calvijn er niets van hebben, dat God een dialoog⁴⁾ met den mensch houdt, in openbaringsmomenten wel te verstaan, die iets nieuws toevoegen aan hetgeen reeds geopenbaard is. De dialoog tusschen God en mensch kan eerst dan er zijn, als de mensch reeds mensch Gods (geestelijke mensch) geworden is, en vóór-zóover hij dat is. Maar de uitgaande eerste openbaringsdaad Gods, waardoor Hij den mensch voor en door Zijn spreken wint (zaad der wedergeboorte) is één-zijdig. Geen dialoog, maar een uitgaand, overwinnend, indringend, gevangennemend, overweldigend Woord. Het Woord is vleesch geworden, en hetzelfde souvereine Woord doet al wat God behaagt. Heel dat begrip van den dialoog (afstand) is volmaakt anti-calvijn'sch gedacht; Calvijn weet van één-zijdig, schepend, vernieuwend werk Gods te spreken. Ook in den „loquens Deus“. — En hiermee is tevens dat redeneeren over het „groote oogenblik“ geoordeeld. Als God in een „oogenblik“ spreekt — inwendige „roeping“ — dan is het geen dialoog⁵⁾; en als het een dialoog is, dan is er geen oogenblik, doch een toestand (na de wedergeboorte) zegt Calvijn.

En hier zijn we dan weer terecht gekomen bij de kwesties, die ik aanroerde in mijn eerste tegen prof. Haitjema gekeerde opstel over de Paradox in de religie.⁶⁾ Ik kom er niet op terug; prof. H. heeft trouwens niets van al die dingen aangeraakt.

Men krijgt dan ook den indruk, dat prof. Haitjema meer van Karl Barth, dan van Calvijn studie heeft gemaakt. Dat hij nog wat onzeker is in zijn tasten, als hij Calvijn ter hand neemt. Alleen zóó kan ik verklaren, dat hij dingen, die wij in Amsterdam en Kampen ongeveer van de wieg af weten, als een groote vondst naar voren schuift, en anderzijds precies even specifiek-calvinistische ideeën nog zal moeten ontdekken. Als prof. H. b.v. zegt, dat de „overbekende principiële tegenstelling tusschen tweeërlei menschen“ (wedergeboren of onwedergeboren) „de worteldwaling van het nieuw-calvinisme“ is, dan zeggen we: gij kent Calvijn niet, want hij predikt ze zoo stellig mogelijk. Citaten geef ik nu niet; prof. H. moet eerst maar eens de andere serieus verwerken.

Als prof. H. volhoudt, dat de principiële scheiding, bovenbedoeld, op zichzelf (afgedacht van valsche z.g. consequenties) nieuw-calvinis-